

Koreai szépség

Egy különleges női portré azonosítása és szerepe, koreai és európai kontextusban

MECSI BEATRIX

A magyar japonizmust bemutató nagyszabású budapesti kiállításon (*Gésák a Dunaparton, Várkert Bazár, 2016. XII. 15. – 2017. III. 12.*), ahol az elsősorban japán tárgyak magyar művészekre gyakorolt hatását mutatták be a rendezők, az egyik falon egy koreai szépség egészalakos portróját láthattuk, amelyet a Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum őriz.

A japonizmus esetében elsősorban a korabeli japán populáris kultúra termékei érték el a nyugati országokat, és inspiráltak művészeket új szemléletű alkotások létrehozására, teremtettek divatot. Koreai művek ekkortájt csak igen kis mértékben kerültek be a nyugati országokba. Mit keres mégis egy koreai festmény az európai japonizmus kontextusában? Hogy fogadták e képet nálunk? Milyen hatása volt az egzotikus szépségre fogékony nyugati nézőkre?

1911-ben a Művészház Keleti kiállításán¹ Rippl-Rónai József is felfigyelt a „tengerkék hosszú ruhában” ábrázolt fiatalasszony portréjára, és sajnálatát fejezte ki amiatt, hogy ilyen és ehhez hasonló műalkotások csak ilyen későn kerültek a nyugati művészet látókörébe.² Nem tudhatta, hogy a japán szépségeket ábrázoló képek sokaságával ellentétben Koreából csak igen kevés női portrét ismerünk ebből a korszakból. Ez nemcsak a történelem viharai által végzett pusztítás miatt volt így, de a Koreában akkoriban meghatározó hivatalos ideológia, a neokonfucianizmus életfelfogásának is köszönhető, hogy női portrékat alig festettek ekkoriban. Jelenlegi tudásunk szerint a Hopp Múzeumban őrzött képet is beleértve mindössze hét teljesalakos női portrét ismerünk a 19. század időszakából.

A Magyarországon őrzött portré magas színvonalú alkotás. A kép Kozma Lajos (1844–1948) építész, iparművész, grafikus magángyűjteményéből került a múzeumba. Feltételezhető, hogy Párizsban töltött tanulmányainak idején³ juthatott hozzá a portréhoz, amelyet az 1900-as Párizsi Világkiállításon is bemutatott, majd később árverésre bocsátottak.

A világkiállításon egy egzotikus ország szép nőalakja jelenik meg, de saját kontextusában, Koreában másféle gondolatosság kapcsolódhatott e képhez – éppen abból adódóan, hogy a hivatalos ideológia nem támogatta a nők ábrázolását. A neokonfucianus társadalomban, ahol nagy hangsúlyt fektettek az emberek közötti szabályozott kapcsolatokra, a hivatalos művészet elsősorban a rítusok szolgálatában állt. A festők a Dohwaseo nevű kormányhivatal felügyelete alatt működtek. A neokonfucianus ideológia szerint a művészetnek

Ismeretlen festő
(**SIN YUN-BOK** követője):
Szépség szájjorgonával.
19. század közepe, színek és tus
papíron, 111,5x50 cm,
Hopp Ferenc Kelet-
ázsiai Művészeti Múzeum
(eredetileg Kozma Lajos
magángyűjteményében)

藏妓桂月香

萬曆壬辰倭陷平壤時酒妓桂月香避入

全將軍景瑞新傳副將人至今之義

崇禎四乙亥夏其像揚于藏香閣歲一祭

之

平壤志曰行喪之副將有勇力絕倫者嘗

先登陷陣行長倚重而委任為府妓桂月

香為其所獲極見愛幸欲從不得請詣正

城審問親屬保將許之桂月香登城哀呼曰

吾兄何在連年不己全景瑞應

聲泣赴桂月香近謂曰善哉我

清脫一死報之景瑞許之自稱桂

月香之親子而八城桂月香依倭

將之妻夜結髮引景瑞入帳下

倭將方據柵坐宿帳兩日披復

劍滿而通紅有若斫人者其景

瑞拔劍斬之倭將頭已落地而

柄社柳劍一子者壓一妻拉沒

入半日景瑞佩其汗出門桂月

香尋衣隨後景瑞度不能兩全揮劍斬之

踰城而還曰時城和其死大勢挽氣奪其術

全將軍景瑞遠幸曰府妓桂月香陷賊雖

麗行德者而有脫歸之意詎料訪聞父世登

城哀呼曰吾姊何在何不身我之通過城

間而往赴則香避入城引德倭首信之

使其出入仍將探賊情一日夜香引公潛

入斬倭首而出去賊徒受之脫氣喪膽

mindig a magas morált kell szolgálnia, és hasznosnak kell lennie. Kerültek tehát minden fényűzést, egyszerű formákat, és kevés színt használtak, vagy szimbolikus magyarázatokkal tették elfogadhatóvá műveiket.

A koreai portréfestészet sokban különbözött a szomszédos országokétól. Feltűnő, hogy egyáltalán nem találunk fiatalembereket ábrázoló képeket, női portrékat is csak nagyrítkán. A neokonfucianusok szerint a fiatalok még nem érték el azt a szellemi szintet, hogy kiérdemeljék a megörökítést, még nem tartották „késznek” őket, csak miután hivatalt vállaltak, és tettek valamit a köz szolgálatáért. A női portrék ritkasága annak köszönhető, hogy a konfucianus tanítás szerint az öt fő kapcsolattípus közül a harmadik, a férfi és a nő kapcsolata az eltérő életfunkciókon alapszik, így kialakították azt a szokást, hogy a fiúk és lányok hét éves koruk után már nem ülhetnek egymás mellé.”

A megelőző, Goryeo-korszakban (10–14. század) és a korai Joseon-korban még feleségük társaságában ábrázolták az uralkodókat és a nemeseket, azonban a késő Joseon-korban már egy nemes hölgyet nem láthatott idegen férfi szem, így a festők sem készíthettek róluk portrékat. A zsánerképeken láthatunk néha nőket, de inkább a mezei munkában elmerülve vagy anyaként mutatják be őket, elsősorban az alacsony néposztályok képviselőiként, mindenfajta egyéni, személyes vonás nélkül. Egyedül a gisaengok, a társadalmon kívül álló, szórakoztató hölgyek jelenhettek meg a maguk jogán a késői Joseon-kor portréképein. Ezeket általában mint a „Szépség portréit” (miindo) ismerjük.

A Budapesten őrzött női portrén nincs felirat, viszont két kínai írásjegyet láthatunk a hölgy kabát-kájának függődszén. Ez az illatszereket tartalmazó függő igen népszerű volt a korai 19. században.⁴ A felirat jelentése: „böjtöt tartó”.

Egészen 2008-ig nem ismertünk hasonlót, mígnem Japánból előkerült egy olyan, a Hopp Múzeumban őrzött képpel nagyjából egykorú, 1815-re datált, női alakot ábrázoló festmény, ahol a részletes feliratnak köszönhetően azt is tudjuk, kit ábrázol a kép.

Az ülő nőt a felirat a mártírhalált halt szépséggel,

Ismeretlen festő: Gyewolhyang, 1815, színek és tus selymen, 105x70 cm, National Folk Museum of Korea, Szöul

Gyewolhyanggal (?–1592) azonosítja, akinek a neve beszélő név: „a babér illata és a Hold”. Így az illatszeres függődísz utalás lehet az ábrázolt személy nevére.

Gyewolhyang híres gisaeng volt, Kim Gyeong-seo (1564–1624) koreai hadvezér szerelme a japán hódítások idején. A feje feletti feliratból megtudhatjuk, hogy az Imjin évében, Wanli császár uralkodásának idején (1592), amikor Phenjan városa elesett a japán erőkkel szemben, Gyewolhyang, a helyi kormány felügyelete alá tartozó gisaeng segítette Kim Gyeong-seo hadvezérnek bejutni az ellenséges táborba, így az le tudta fejezni a japán seregek parancsnokát. Ezért mind a mai napig nagy tisztelet övezi alakját. Portréját megfestették Chongzhen császár uralkodásának negyedik, Eulhe évének (1815) nyarán, és a Janghyanggak pavilonban függesztették ki, ahol minden évben rítusokat végeznek az emlékére.

Gyewolhyang portréját ezeknél a rítusoknál használták, és alakját nemzeti hősként tisztelték. Fokozott népszerűsége miatt szert a japán gyarmati időszak alatt.⁵ Ez az ideálportré hasonló ugyan a Sin Yun-bok és kortársai által festett gisaengok portréjához, de pontosan megnevezi az ábrázolt nő személyét, és történetét részletesen el is meséli a kép feliratában.

Sajnálatos módon nem áll rendelkezésünkre túl sok párhuzam, de azért az eddig bemutatott emlékek alapján valószínű, hogy a Budapesten őrzött női portré Gyewolhyangot, a nemzeti hőst ábrázolja. Rokonságot mutat a nemzeti hősök szentélyeiben emlékrítusokkor használt portrékkal, és a ruhájára erősített illatszeres függő utalhat a nevében megjelenő „illat” szóra is.⁶ Ha a szépségeket azonosítják a történelem női hőseivel, akkor e gisaengportré új értelmet nyerve elfogadott részei lehettek a konfucianus ő- és hőstiszteletnek.

Mindez persze a nyugati nézők számára csupán a történettől elszakított női szépséget jelentette, a világiállítást kontextusában az egzotikumot és az adott ország típusát és viseletét képviselte, a nézők esztétikai élvezetét elégtve ki.

Jegyzetek

- 1 Keleti kiállítás a Művészházban, 1911 Budapest, Művészház, 1911. április-május; Passuth Krisztina: Keleti kiállítás a Művészházban. *Művészettörténeti Értesítő*, 2001, 50. I. évf. 1–2. szám, 85–101.
- 2 Hársvölgyi Virág: Fialalasszony tengerkék ruhában. Koreai szépség portréja, Kozma Lajos. In: Fajcsák Györgyi, Mecsí Beatrix (szerk.): *A hajnalpír országa*. Koreai művészet a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeumban. Budapest, Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum, 2012, 86.
- 3 Henri Matisse-nál tanult festeni Párizsban.
- 4 Az ilyen formájú illatszeres függők egy érdekes példája maradt fenn ChaeJe-gong miniszter portréképe, amely függő eredetije is ránk maradt. (A kép és a tárgy is a Hwaseong Múzeumban található.) Az illatszerek készítéséről is maradtak fenn korabeli forrásaink. Yi Binghoegak Gyuhap Chongseo című könyvének harmadik fejezetében pontosan leírja az illatszerek készítésének módját.
- 5 A Dong-Allbo nevű szülői napilap 1921. április 22-én hírt adott arról, hogy Phenjanban a nemzeti hősök szentélyénél (Ujiyeolsa) emlékrítust mutattak be Gyewolhyang tisztelőjére. Az étel- és italáldozatokat a helyi gisaengok céhe fizette.
- 6 A kép azonosításáról bővebben: Mecsí Beatrix: *A Sad Beauty: Identification of a Woman Portrait from Joseon Korea*. Museum Network Fellowship Research Papers. National Museum of Korea, 2013, 83–100.